

**Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького
Осередок НТШ у Черкасах
Студентське наукове товариство**

VI БОГДАНІВСЬКІ ЧИТАННЯ

Матеріали

**Всеукраїнської наукової конференції
з нагоди 415-річчя від дня народження
гетьмана Богдана Хмельницького**

**Черкаси
Вертикаль
2011**

УДК 94 (477)
ББК 63.3 (4УКР)
Ш 22

Схвалено до друку Вченою радою Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького.
Протокол №5 від 25 лютого 2011 р.

Редакційна колегія:

д.і.н., проф. В.В. Масненко (головний редактор), д.і.н., проф. Ю. П. Присяжнюк
(науковий редактор), д.і.н., проф. В. В. Гоцуляк, д.і.н., проф. А. Ю. Чабан, д.і.н.,
проф. М. Г. Шамрай, к.і.н., доц. К. В. Івангородський, к.і.н., доц. О. І. Овчаренко,
к.і.н. С. О. Шамара, В. П. Гарнага (відповідальний секретар)

Ш 22 Шості Богданівські читання: Матеріали Всеукраїнської наукової
конференції. Зб. наук. праць / Ред. кол.: В. Масненко, Ю. Присяжнюк,
В. Гарнага та ін. – Черкаси: “Вертикаль”, видавець ПП Кандич С. Г.,
2011. – 332 с.
ISBN 978-966-2256-47-5

Збірник містить виклад основних положень доповідей, виголошених на
пленарному та секційних засіданнях Всеукраїнської наукової конференції
“Шості Богданівські читання”, яка відбулася в Черкаському національному
університеті імені Богдана Хмельницького 10 грудня 2010 р. Широкий спектр
наукових проблем дає змогу знайомитися з результатами нових досліджень
постаті Б. Хмельницького, козаччини, а також із доробком у царині політики,
економіки, національного та культурного розвитку. Окреслено деякі здобутки й
проблемні вузли історіографії, джерелознавства і спеціальних історичних
дисциплін. Окремі розвідки присвячено історичним особам.

Розрахований на істориків, громадсько-політичних діячів і всіх, хто
цікавиться актуальними проблемами української та всесвітньої історичної
науки.

УДК 94 (477)
ББК 63.3 (4УКР)

*Опубліковані статті відбивають погляди авторів,
які не завжди збігаються з думкою Редакційної колегії.
За точність цитувань Редакційна колегія відповідальності не несе.*

ISBN 978-966-2256-47-5

© ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2011
© Осередок НТШ у Черкасах, 2011
© Студентське наукове товариство
Осередку НТШ у Черкасах, 2011
© Автори статей, 2011

**ПЛЕНАРНЕ З.
БОГДАН ХМЕ**

Павло Антонюк
польської роман
Євгеній Бесараб
у дослідженнях
Дар'я Василенко
Бодана Хмельни
Роман Железко.
Костянтин Іван
piemasz” (жовні
етносоціальних
Станіслав Крап
під проводом Б.
зі всесвітньої іст
Надія Кукса. Да
нотатки до істор
Віталій Маснен
Хмельницького
національній св
Марія Подгайко
з історії самовр
Юрій Присяжнюк
російських істор
Танна Соловійова
українського на
1648–1658 рр. у
Максим Щербак
проектах Богдан

**Секція 1. ІСТО
І СПЕЦІАЛЬН**

Людмила Алекса
спадщині Д.І. Я
Надія Бабкова. І
грошах та пам'я
Олексій Баранов
Нової Січі з гай
внутрішнього ді
Валентин Гарна
у XIX ст.: внесо
Євген Горб. Адам
Віктор Гоцуляк.

<i>Олена Приймак</i> . Маловідомі сторінки біографії: В.К. Липинський на військовій службі	164
<i>Юлія Романенкова</i> . Історико-політичне підгрунтя синтезу традицій в українській культурі постренесансової доби	166
<i>Олександр Роменський</i> . До питання про русько-візантійські відносини в 987–989 рр.	168
<i>Олена Руденко</i> . Навчальна екскурсія Сімферопольської чоловічої гімназії по історичним пам'ятникам Севастополя і його околицям (1886 р.)	170
<i>Олег Савчук</i> . З історії Личківської паланки Нової Січі	173
<i>Олександр Сидорович</i> . Взаємодія споживчої кооперації Лівобережжя з іншими формами кооперативного руху у світлі постанов з'їздів і нарад (початок ХХ ст.)	175
<i>Оксана Столбіна</i> . Благодійність та меценатство у сфері дитячої медицини в українських губерніях (кінець ХІХ – початок ХХ ст.)	177
<i>Валерія Цубенко</i> . Вплив військових поселенців Київської і Подільської губерній на економічний розвиток краю у ХІХ ст.	180
Секція 4. НОВІТНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ	183
<i>Олена Абразумова</i> . Реорганізація комнезамів у контексті політичних вимог українського селянства 1920-х років	183
<i>Олена Богатикова</i> . Основні етапи проведення “грецької операції” НКВС (на прикладі сіл Володарського району Донецької області)	185
<i>Василь Владикін</i> . Українські заклади освіти в Республіці Казахстан	188
<i>Василь Герасимчук</i> . Агітація і пропаганда польської течії Руху Опору на західноукраїнських землях щодо збройної боротьби під час Другої світової війни	191
<i>Тарас Гладюк</i> . Участь клерикальної партії Українська народна обнова (УНО) у підготовці Всеукраїнського національного конгресу (ВНК)	193
<i>Марія Кагальна</i> . Функціонування механізмів влади в повсякденному житті селянства України в 1953–1964 рр.	195
<i>Андрій Киданюк</i> . Участь західноукраїнських селян у збройних формуваннях ОУН, УПА як форма соціального опору радянській та колективізації краю (1944–1950 рр.)	198
<i>Олена Кирилюк</i> . Підпільні організації міста Первомайська у 1941–1944 рр.	201
<i>Юлія Кузьменко</i> . Становище української партійно-радянської номенклатури напередодні перших альтернативних виборів до Верховної Ради УРСР 1990 р.	203
<i>Вікторія Лисак</i> . Вияви соціального протесту українського селянства у 1950–1960-х рр.	206
<i>Олександр Литвиненко</i> . “Homo sovieticus” сучасної України в контексті культурної антропології	209
<i>Наталія Лубкович</i> . Діяльність Євгена Храпливого в НТШ (30–40-ві рр. ХХ ст.)	211
<i>Руслан Майстренко</i> . Створення та участь у бойових діях на території України винищувальних батальйонів (літо 1941 – зима 1942 рр.)	213
<i>Катерина Мануїлова</i> . Українізація державного апарату в єврейських національно-адміністративних районах та сільрадах (1920–1930-ті рр.)	215
<i>Юлія Мариніна</i> . Політика українських націоналістів у 1939–1945 рр. щодо євреїв: сучасна історіографія проблеми	218

Володимир М
акціями в За
Яна Молдова
мотивів і світ
Наталія Наг
Світлана Пар
політиці Укра
Володимир Ру
генерал-полк
Інна Сазонова
меж Інститут
Марина Серв
кадрів важкої
Олеся Слюк
1917–1921 рр.
Наталія Черн
українських в
і ресмігрантів
Олена Шимко
населення та і

**Секція 5. ВСЕ
ІСТОРІЯ МІ**

Анна Безяева
Р. Куденкове-В
Віталій Борим
території СРС
Олена Бородін
портах Японії
Віталій Бузан
Оксана Вар'як
греків про “іде

часи і моменти в Полтаві, ті може найщасливіші моменти життя, які ми вистежили переживали там з Вами” [8, 243].

Незважаючи на обмаль вільного часу, В. К. Липинський знаходив можливість брати участь у засіданнях Полтавської губернської вченої архівної комісії, яка прийняла його у свої члени. Крім того, він виділяв час для відвідування української бібліотеки П. Мирного.

Отже, як військовослужбовець В. К. Липинський виявив себе вмілим командиром та шляхетною людиною, яка сумлінно виконувала свої обов'язки, залишаючи при цьому вірною своїм принципам та життєвим настановам.

1. Сабчук О. В'ячеслав Липинський – “войовник-продуцент” / О. Сабчук // Консерватизм і державотворення в Центрально-Східній Європі. – Львів: Либрофест, 1997. – С. 7–8.
2. Соловійов О. Теоретичні та практичні аспекти підходу В. Липинського до військової справи / О. Соловійов // В'ячеслав Липинський в історії України (до 120-річчя з дня народження). – К., 2002. – С. 185–191.
3. Галушко К. Ю. Консерватор на тлі доби: В'ячеслав Липинський і суспільна думка європейських “правих” / К. Ю. Галушко. – К.: Темпора, 2002. – 288 с.
4. Волинський краєзнавчий музей. – КДФ. – 16535/КВ – 72704.
5. Волинський краєзнавчий музей. – КДФ. – 16536/КВ – 72705.
6. Липинський В. З приводу статті генерала Залеського / В. Липинський // Хліборобська Україна. – 1924–1925. – Кн. 5. – С. 278–283.
7. В'ячеслав Липинський. Повне зібрання творів, архів, студії: Архів. Листування. – К.; Філадельфія: Смолоскип, 2003. – Т. 1. – 958 с.
8. Липинський В. Твори. Архів. Студії. Листи Дмитра Дорошенка до В'ячеслава Липинського / Ред. Є. Зиблікевич, Є. Пизюр. – Філадельфія, 1973. – Т. 6. – 450 с.

Юлія Романенко

*Інститут проблем сучасного мистецтва
Національної академії мистецтв України*

ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ СИНТЕЗУ ТРАДИЦІЙ В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ ПОСТРЕНЕСАНСОВОЇ ДОБИ

Проблема українсько-польських українсько-російських відносин, як і відносин України з іншими європейськими державами, не раз ставала предметом дослідження науковців [1–3, 5], але синтетичний характер художньої культури цих часів та роль у формуванні його специфіки історико-політичного підґрунтя – питання, яке ще потребує поглибленого висвітлення. Найскладнішою і найспецифічнішою на теренах Європи у XVI ст., певно, була ситуація саме в Україні. Ці землі, мабуть, були більше за всі інші підпорядковані чужоземним впливам у культурно-мистецькій царині, синтез традицій тут дався взнаки ще яскравіше, ніж, скажімо, у Польщі чи Чехії, культура яких теж формувалася під впливом традицій країн Західної Європи, передусім – Італії, що потрапляли на ці землі вже трансформованими, пройшовши через призму локальних традицій.

Річ Посполита складалася з трьох народів, тому а priori вже поєднувала українські (а територіально українських земель до складу Республіки входило більше за все), польські та литовські традиції. А оскільки Польща того часу теж формувала свою культуру через призму ренесансової Західної Європи, наслідування чужоземних традицій українськими землями було, так би мовити, подвійним. Україна вчилася в учнів, трансформувала вже трансформовані традиції. Тому художній процес України тих часів був значно багатшим за консистенцією, але формувався набагато складніше і повільніше, ніж навіть в інших державах Центральної Європи, не кажучи вже про Західну, що була першоджерелом. До

Україні в XVI ст. потрапляли майстри з Німеччини, Франції, Італії, Швейцарії, бо географія учнівства була дуже широкою, а головне – різномірною. Дослідники зазначають, що після злиття України з Польщею та Литвою вона була позбавлена своїх звичаїв і прав [1, 163]. Важливим аспектом є те, що в цьому процесі синтезу традицій локальні майже завжди посідали другорядне місце, бо художня культура України тих постренесансових часів, які за стилем наближені до Західної Європи проходили під знаком маньєризму, була не просто синкретичною, а з домінуючими чужоземними компонентами.

Ситуація з віросповіданням в Україні була дуже складною. На межі XV та XVI ст. православна церква зазнала дуже скрутних часів. Після об'єднання України з Польщею та Литвою узгодження православ'я з католицькими урядами Литви та Польщі стало неможливим і почалися численні чвари, посилювався вплив світської влади на церковні справи, що згодом і призвело до проблем з унією. Берестейська унія в 1595 р. була офіційно визнана папою римським, що стало приводом для зв'язання не тільки релігійної полеміки, а й узагалі ускладнення церковної системи: з кінця XVI ст. існувало вже не 2 (католицька та православна) церкви, а три – ще й уніатська, що згодом стала називатися греко-католицькою. Таким чином, спроби об'єднати церкви, що зазнали розколу ще в 1054 р., призвели до їх ще більшого роздроблення, яке мало передусім політичну базу. Крім того, позиції православ'я підірвало ще й те, що її база, Константинопіль, у 1453 р. був завойований турками, і віра позбавилася споконвічного оплоту [2, 88–89]. Православ'я швидко втрачало свої позиції у той час, коли поляки зазнавали розквіту, що далось помітно в науці, освіті, культурі та мистецтві, яке живилося безпосередньо з джерела західноєвропейського Відродження.

Після 1569 р., коли вже зникли залишки адміністративної системи давніх українських князівств, Річ Посполита була розділена на 6 воєводств, до основних етнічних груп яких належали поряд з українцями, литовцями й білорусами ще й євреї, євреї та вірмени [2, 80]. Найвигідніше становище мали ті міста, що отримали Магдебурзьке право, тобто самоуправління, – Київ, Луцьк, Житомир, Кременець, Володимир (Волинський). Як у внутрішньополітичній, так і в зовнішньополітичній ситуації вагоме місце посідав феномен козацтва, що з одного боку був серйозною загрозою для магнатів всередині держави, а з іншого – непоганим оплотом проти татарської загрози, що залишалася актуальною.

Уже наприкінці XVI ст. процес ополячування українства потрохи почав затухати, і пануюча роль православ'я повільно почала відроджуватися. Вагомим був внесок братств у цей процес. XVI ст. було ознаменовано утворенням численних церковних братств, що почали множитися з того періоду, як багато хто з українців почав переходити з православ'я в католицизм. Вони мали неабияке значення не тільки для поширення віросповідання і супротиву насадженню католицизму, але й сприяли становленню освіти та вели просвітницьку діяльність – адже саме на основі школи одного з таких братств, Богоявленського, за Петра Могили виникла Академія [1, 167]. Але цей процес висвітлює іншу проблему – почалося загострення відносин українського суспільства з католицькою Польщею. Тому, як відмічає О. Субтельний [2, 96], українство опинилося перед вибором: прийняти бік відділеної, архаїчної, але власної спадщини, або стати прихильниками повнокровної, замішаної на ренесансових віяннях із Заходу польської, але католицької культури. І значна частина населення обирає другий варіант, що врешті-решт призводить до конфесійного розколу суспільства і втрати ним власної еліти. Часи з межі XVI та XVII ст. уже пов'язані з процесом, який М. Грушевський був схильний вважати "першим українським відродженням" [3, 82]. Його оцінка подій цих років доволі неоднозначна: з одного боку, він вбачав у них поєднання відновленої у своїх правах православної церкви не з реформаційним рухом, а з католицьким контрреформаційним, що і назвав відродженням, а з іншого – писав, що старовірство, тобто відродження прав православної церкви, гальмувало потяг українства до культурно-мистецьких і наукових реформ, що приносив Захід, тому довго протриматися не могло. Тож феномен релігійних суперечок і протистоянь відіграв неоднозначну роль для культури України: з одного боку, це сприяло внутрішньополітичному розколу і

послабленню зовнішньополітичної міці, але з іншого – стало причиною поживалення взаєможивлення різних культурних сегментів, синтетичної культури.

1. Аркас М. Історія України-Русі / М. Аркас. – К. : Вища шк., 1991. – 456 с.
2. Субтельний О. Україна. Історія / О. Субтельний. – К. : Либідь, 1992. – 510 с.
3. Грушевський М. З історії релігійної думки на Україні / М. Грушевський. – І. Освіта, 1992. – 192 с.
4. Грушевський М. Історія України / М. Грушевський. – К. : Жовтень, 1990. – 524 с.
5. История Европы: в 8 т. – М. : Наука, 1993. – Т. 3: От средневековья к Новому времени (конец XV – первая половина XVII в.). – 655 с.
6. Овсійчук В. Українське мистецтво XVI – першої половини XVII століття / В. Овсійчук. – К. : Мистецтво, 1985. – 173 с.

Олександр Роменський

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ДО ПИТАННЯ ПРО РУСЬКО-ВІЗАНТІЙСЬКІ ВІДНОСИНИ в 987–989 рр.

Проблема хрещення князя Володимира, а згодом і всієї Русі – одна з важливіших в історії візантійсько-руських відносин. Дослідники різних її аспектів щоразу звертали увагу на дивну розбіжність даних давньоруської та візантійської, арабської традицій. У “Повісті минулих літ” маємо детальне оповідання про хрещення Володимира як результат ряду послідовних акцій: спочатку релігійні місії, потім “випробування вір” та походу дружини русів на Корсунь (Херсон) [1, 84–122]. Варіанти тої ж схеми передає більшість агіографічних джерел [2, 328–335; 3, 1–24]; лише деякі з них [4, 66–72] доносять альтернативну версію подій. Тоді часом візантійські [5, 444; 6, 10; 7, 552–553] та арабські [8, 23–25; 9, 13–14] автори не повідомляють подробиць хрещення князя, натомість згадують про союзницьку допомогу, що її надав Володимир у відповідь на пропозицію руки сестри імператора ромеїв. Про взяття Херсона коротко розповів лише Лев Диякон [10, 175–176]. Порівняння протиріч у джерелах спричинило появу ряду гіпотез щодо характеру русько-візантійських контактів, в котрих захоплення Корсуня висвітлювалося як кара за порушення візантійцями договору про спільку [8, 245; 11, 99–100], чи навпаки, як допомога василевсам у придушенні заколоту [12, 45–58]. Є підстави запропонувати новий варіант співставлення джерел у пошуках вірогідної домовленостей між Візантією і Руссю в 987–989 рр.

Не повідомляючи точної хронології подій, візантійські й арабські автори вказують, що споріднення володарів передувало дружньому крокові Володимира в тексті Ях'ї Антіохійського дізнаємося, що візантійське посольство мало на меті отримати військову підтримку русів, яка й була надана, “коли була вирішена справа зі шлюбом” [8, 23–25]. Будується наступний логічний ланцюжок: прибуття посольства – згода князя на хрещення – домовленість про споріднення й одруження – військова допомога. Скилиця й Зонара також стверджують, що допомогти василевс отримав тільки після вступу в родинний зв'язок з варваром [5, 444; 7, 552–553]. Відомо про участь “тавроскіфів” чи “Русі” в битвах під Хрисополем у 988 р. й Авідосом у квітні 989 р. [6, 10; 13, 199].

Не раніше вересня 987 р. [8, 23] Василій II вирішує відправити на Русь посольство; напевно, активізувалися й релігійні контакти з метою навернення до християнства київської еліти, про що свідчить легенда про “випробування вір”. На цей час спостерігалася напруга в двосторонніх взаєминах [14, 474], а можливо, й допомога русів ворогам Візантії – болгарам [15, 92]. Оскільки пізньої осені та

мандрівка ч...
болгари й п...
квітня насту...

Місія християні...
Севастійськ...
прийняти...

з метою...
“Повіст...
християнства...

літописними...
[17, 172]. Саме в...
храмами-к...

ніж деінде м...
Прогном. Про перегов...
“міток” у складі...

у літописі...
певно, залиша...
чином, з'явил...

під час попередн...
раунд візантій...
за все, на...

візантійську делега...
супровід д...
Херфуртському [19...
зв'язана з військов...

Видається, що то...
Діпру звичайним д...
прогнів, де лодії пе...

Хортиця) і Св. Ефе...
дружини (близько 6...
впрямувала до Віза...

естри імператора. Я...
зобов'язання, Анна...
не сталося не...

битва [16, 178] і ру...
Константинополя т...
загрожували легіти...

стало невчасним...
Володимир не зп...
віста, і, підозрюючи...

стверджувати, що д...
переговорів, у серпн...
підстави припускати...

вірогідно, на свято П...
здбулося хрещення

1. Лаврентьевска...
2. Житие блажен...
С. 328–335.

3. Слово о том, н...
Материалы...
№№ I–XXIII

– Т. 82. – № 4...
4. Зимин А. А. П...
древнейшему

славяноведени...

часи і моменти в Полтаві, ті може найщасливіші моменти життя, які ми переживали там з Вами” [8, 243].

Незважаючи на обмаль вільного часу, В. К. Липинський знаходив можливість брати участь у засіданнях Полтавської губернської вченої архівної комісії, яка прийняла його у свої члени. Крім того, він виділяв час для відвідування української бібліотеки П. Мирного.

Отже, як військовослужбовець В. К. Липинський виявив себе вмілим командиром та шляхетною людиною, яка сумлінно виконувала свої обов'язки, залишаючи при цьому вірною своїм принципам та життєвим настановам.

1. Сабчук О. В'ячеслав Липинський – “войовник-продуцент” / О. Сабчук. Консерватизм і державотворення в Центрально-Східній Європі. – Луцьк-Львів, 1997. – С. 7–8.
2. Соловйов О. Теоретичні та практичні аспекти підходу В. Липинського до військової справи / О. Соловйов // В'ячеслав Липинський в історії України (до 120-річчя з дня народження). – К., 2002. – С. 185–191.
3. Галушко К. Ю. Консерватор на тлі доби: В'ячеслав Липинський і суспільна думка європейських “правих” / К. Ю. Галушко. – К.: Темпора, 2002. – 288 с.
4. Волинський краєзнавчий музей. – КДФ. – 16535/КВ – 72704.
5. Волинський краєзнавчий музей. – КДФ. – 16536/КВ – 72705.
6. Липинський В. З приводу статті генерала Залеського / В. Липинський // Хліборобська Україна. – 1924–1925. – Кн. 5. – С. 278–283.
7. В'ячеслав Липинський. Повне зібрання творів, архів, студії: Архів. Листи. Зібрання. – К.; Філадельфія: Смолоскип, 2003. – Т. 1. – 958 с.
8. Липинський В. Твори. Архів. Студії. Листи Дмитра Дорошенка до В'ячеслава Липинського / Ред. Є. Зиблікевич, Є. Пизюр. – Філадельфія, 1973. – Т. 6. – 450 с.

Юлія Романенко

*Інститут проблем сучасного мистецтва
Національної академії мистецтв України*

ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ СИНТЕЗУ ТРАДИЦІЙ В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ ПОСТРЕНЕСАНСОВОЇ ДОБИ

Проблема українсько-польських українсько-російських відносин, як і відносин України з іншими європейськими державами, не раз ставала предметом дослідження науковців [1–3, 5], але синтетичний характер художньої культури цих часів та роль у формуванні його специфіки історико-політичного підґрунтя – питання, яке ще потребує поглибленого висвітлення. Найскладнішою і найспецифічнішою на теренах Європи у XVI ст., певно, була ситуація саме в Україні. Ці землі, мабуть, були більше за всі інші підпорядковані чужоземним впливам у культурно-мистецькій царині, синтез традицій тут дався взнаки ще яскравіше, ніж, скажімо, у Польщі чи Чехії, культура яких теж формувалася під впливом традицій країн Західної Європи, передусім – Італії, що потрапляли на ці землі вже трансформованими, пройшовши через призму локальних традицій.

Річ Посполита складалася з трьох народів, тому а рїогї вже поєднували українські (а територіально українських земель до складу Республіки входило більше за все), польські та литовські традиції. А оскільки Польща того часу теж формувала свою культуру через призму ренесансової Західної Європи, наслідкування чужоземних традицій українськими землями було, так би мовити, подвійним. Україна вчилася в учнів, трансформувала вже трансформовані традиції. Тому художній процес України тих часів був значно багатшим за консистентність, але формувався набагато складніше і повільніше, ніж навіть в інших державах Центральної Європи, не кажучи вже про Західну, що була першоджерелом. До

послабленню зовнішньополітичної міці, але з іншого – стало причиною поживлення взаєможивлення різних культурних сегментів, синтетичності культури.

1. Аркас М. Історія України-Русі / М. Аркас. – К. : Вища шк., 1991. – 456 с.
2. Субтельний О. Україна. Історія / О. Субтельний. – К. : Либідь, 1992. – 510 с.
3. Грушевський М. З історії релігійної думки на Україні / М. Грушевський. – К. : Освіта, 1992. – 192 с.
4. Грушевський М. Історія України / М. Грушевський. – К. : Жовтень, 1990. – 524 с.
5. История Европы: в 8 т. – М. : Наука, 1993. – Т. 3: От средневековья к Новому времени (конец XV – первая половина XVII в.). – 655 с.
6. Овсійчук В. Українське мистецтво XVI – першої половини XVII століття / В. Овсійчук. – К. : Мистецтво, 1985. – 173 с.

Олександр Роменський

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ДО ПИТАННЯ ПРО РУСЬКО-ВІЗАНТІЙСЬКІ ВІДНОСИНИ в 987–989 рр.

Проблема хрещення князя Володимира, а згодом і всієї Русі – одна з вирішальних в історії візантійсько-руських відносин. Дослідники різних її аспектів щоразу звертали увагу на дивну розбіжність даних давньоруської та візантійсько-арабської традицій. У “Повісті минулих літ” маємо детальне оповідання про хрещення Володимира як результат ряду послідовних акцій: спочатку релігійні місії, потім “випробування вір” та походу дружини русів на Корсунь (Херсон) [1, 84–122]. Варіанти тої ж схеми передає більшість агіографічних джерел [2, 328–335; 3, 1–24]; лише деякі з них [4, 66–72] доносять альтернативну версію подій. Тим часом візантійські [5, 444; 6, 10; 7, 552–553] та арабські [8, 23–25; 9, 13–14] автори не повідомляють подробиць хрещення князя, натомість згадують про союзницьку допомогу, що її надав Володимир у відповідь на пропозицію руки сестри імператора ромеїв. Про взяття Херсона коротко розповів лише Лев Диякон [10, 175–176]. Порівняння протиріччя у джерелах спричинило появу ряду гіпотез щодо характеру русько-візантійських контактів, в котрих захоплення Корсуня висвітлювалося як кара за порушення візантійцями договору про спілку [8, 245; 11, 99–100], чи навпаки, як допомога василевсам у придушенні заколоту [12, 45–58]. Є підстави запропонувати новий варіант співставлення джерел у пошуках вірогідних домовленостей між Візантією і Руссю в 987–989 рр.

Не повідомляючи точної хронології подій, візантійські й арабські автори вказують, що споріднення володарів передувало дружньому крокові Володимира з тексту Ях'ї Антіохійського дізнаємося, що візантійське посольство мало на меті отримати військову підтримку русів, яка й була надана, “коли була вирішена справа зі шлюбом” [8, 23–25]. Будується наступний логічний ланцюжок: прибуття посольства – згода князя на хрещення – домовленість про споріднення й одруження – військова допомога. Скилиця й Зонара також стверджують, що допомогти василевс отримав тільки після вступу в родинний зв'язок з варваром [5, 444; 7, 552–553]. Відомо про участь “тавроскіфів” чи “Русі” в битвах під Хрисополем у 988 р. й Авідосом у квітні 989 р. [6, 10; 13, 199].

Не раніше вересня 987 р. [8, 23] Василій II вирішує відправити на Русь посольство; напевно, активізувалися й релігійні контакти з метою навернення до християнства київської еліти, про що свідчить легенда про “випробування вір”. На цей час спостерігалася напруга в двосторонніх взаєминах [14, 474], а можливо, й допомога русів ворогам Візантії – болгарам [15, 92]. Оскільки пізньої осені та

византійським мандрівкам чинили болгари й перешкоди, квітня наступного року

Місія християнської політичної Севастійської мисії приймається прийняти вірогідно, з метою літописі: за “Повісті про християнство візантійськими літописцями” [17, 17, 172]. Саме в кількох храмах-краще, ніж деінде мисією. Про переговори приміток” у складі названим у літописі місією, певно, залишається. Таким чином, з'явилася під час попереднього раунду візантійського швидше за все, на візантійську делегацію подібний супровід д. Кверфуртському [19] пов'язана з військовою

Видається, що тоді Дніпру звичайним д. порогів, де лодії перешкоди (Хортиця) і Св. Ефес дружини (близько 6) попрямувала до Візантії сестри імператора. Які зобов'язання, Анна мисією не сталося не битва [16, 178] і рух Константинополя т. загрозували легітимності стало невчасним.

Володимир не зміг міста, і, підозрюючи, не стверджувати, що д. переговорів, у серпні підстави припускати вірогідно, на свято П. відбулося хрещення

1. Лаврентьевская
2. Житие блажен
С. 328–335.
3. Слово о том, к
Материалы
№№ 1–XXIII /
– Т. 82. – № 4.
4. Зимин А. А. Па
древнейшему
славяноведени

- Місько Володимир Володимирович** – аспірант кафедри стародавньої та середньовічної історії Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
- Молдован Яна Володимирівна** – аспірант кафедри історії України і філософії Київського національного лінгвістичного університету
- Молочко Євгенія Валентинівна** – аспірантка Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПіК
- Моргунова Інна Іванівна** – аспірантка Київського національного університету імені Тараса Шевченка
- Морозова Анна Валеріївна** – кандидат історичних наук, головний спеціаліст Державного архіву Чернігівської області
- Моторна Марина Валеріївна** – студентка IV курсу ННІ історії і філософії Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
- Мочалов Євгеній Анатолійович** – магістрант історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка
- Нагорна Наталія Миколаївна** – аспірантка кафедри історії України Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
- Ніколаєнко Ольга Олександрівна** – кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства Харківського національного автомобільно-дорожнього університету
- Нітченко Алла Григорівна** – старший викладач кафедри цивільного і господарського права Чернігівського державного інституту економіки і управління
- Озеров Павло Іванович** – студент IV курсу ННІ історії і філософії Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
- Опанчук Наталія Валеріївна** – студентка III курсу ННІ історії і філософії Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
- Осипович Ірина Анатоліївна** – аспірант кафедри всесвітньої історії Донецького національного університету
- Панченко Кирило Ігорович** – студент IV курсу факультету історії та права Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
- Парибик Світлана Валеріївна** – магістрантка Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
- Пасічна Юлія Григорівна** – магістрантка ННІ історії і філософії Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
- Передерко Людмила Станіславівна** – аспірант кафедри всесвітньої історії Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
- Перерва Володимир Степанович** – кандидат історичних наук, доцент кафедри правознавства Білоцерківського інституту економіки та управління Відкритого міжнародного університету розвитку людини “Україна”
- Петренко Катерина Анатоліївна** – студентка IV курсу історичного факультету Донецького національного університету
- Піскунова Валентина Володимирівна** – студентка IV курсу ННІ історії і філософії Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
- Подгайко Марія Костянтинівна** – кандидат історичних наук, доцент кафедри історичних дисциплін Маріупольського державного гуманітарного університету
- Полонська Маргарита Едуардівна** – студентка IV курсу історичного факультету Донецького національного університету
- Потапенко Світлана Петрівна** – Інститут української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України
- Приймак Олена Олександрівна** – аспірантка Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
- Присяжнюк Юрій Петрович** – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії та етнології України Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
- Разумович Дар'я Андріївна** – студентка V курсу історичного факультету Донецького національного університету
- Різняк Юлія Миколаївна** – студентка III курсу ННІ історії і філософії Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
- Роговий Євген Сергійович** – аспірант Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
- Романенкова Юлія Вікторівна** – кандидат мистецтвознавства, доцент, провідний науковий співробітник лабораторії архітектури і дизайну Інституту проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України
- Роменський Олександр Олександрович** – студент V курсу історичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
- Ругаль Володимир Петрович** – аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Руденко Ол
В. І. Вернадс
Савчук Ол
Сазонова Ін
педагогічно
Сарасва Оль
Семенов Дм
університету
Сергєєва Ма
Сидорович С
гуманітарних
Сіверс Валер
соціології та
університету
Сімон Олеся
комунікацій Ч
Сіренко Сер
мистецтвозна
Скіба Валері
Луганського
Мар'ян Людм
національно
Сокур Людм
діяльності На
Соловійова Га
знавства імені
Столбіна Ок
нального унів
Таборанський
Тараса Шевче
Токарська На
національно
Хомова Наді
національно
Цвіркун Мар
національно
Цубенко Вале
та соціальних
Чаїнський Ю
педагогічного
Черніговець Н
педагогічного
Чернік Світл
джерелознавст
Шамара Сергі
управління Схі
Швець Володи
національного
Швець Сергій
національного
Шимко Олена
нального унів
Щербаков Ма
національного
Якобчук Над
джерелознавств
Якобчук Світ
джерелознавств